

Prof. E. Siinile

hindamisega

12. XI 40 Kadar

Diplom. töö vastuvõetav.
21. XI 40. Prof. S. Siin.

E. V.

TARTU ÜLIKOOLI
ÕIGUSTEADUSKOND

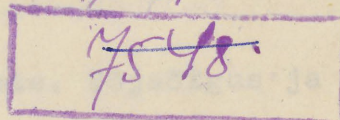
31. okto 1940

Nr 258

TARTU

A. A.

KEHTIV

SÕJAVANGIDEÕIGUS

Diplomitöö

Stud. jur. Viktor Nõukas

Matr.nr. 12207

Lõpetanud õigusteaduse. II. XII 40. a.

Tartu,

1940.a.

§ 6. Vangilaagrid.

S i s u k o r d.

I osa.

- § 1. Sõda. Sõja mõiste. Sõjaõigus ja selle areng.
- § 2. Sõjavangide õigus. Mõiste ja ülesanded.
- § 3. Sõjavangide õiguse areng rahvusvaheliselt.

II osa.

- § 4. Kehtiv režiim sõjavangide suhtes.
 - 1. Sõjavangide kohtlemisprintsiipe
 - 2. Sõjavangide õiguse ja kohuseid vangilangemisel.
- § 5. Sõjavangide evakuatsioon vangilaagritesse

§ 6. Vangilaagrid.

1. Laagri korrastus.

2. Vangide toitlus ja rõivastus.

3. Vangide hügieeniline korraldus.

4. Vangide intellektuaalne ja moraalne areng.

5. Vangidega käitumine ja tasu maksamine.

§ 7. Vangide üleviimine.

§ 8. Vangide töö.

1. Töö korrastus.

2. Töö tasu.

§ 9. Sõjavangide suhtlemine välisilmaga.

§ 10. Sõjavangide kriminaalne ja distsipliinaarne karistus.

§ 11. Vangipõlve lõppemine.

Kasutatud kirjandus.

1. Josef Kunz, Kriegsrecht und Neutralitätsrecht, Wien, 1935.
2. Ronalt Roxburgh, International Law, London, 1921.
3. P.Winfield, A.handbook of Pahlic International Law, London 1925.
4. F.Lizt, Das Völkerrecht, Berlin, 1920.
5. L.Oppenheim, International Law, London 1920
6. Ayala, De jure et officis bellicis et disciplina militarii, 1597
7. Karl Kristel, Die Forbildung des Kriegsgefangenen-rechts durch das Genfer Abkommen vom 27.Juli 1929, Düren, 1932.
8. A.Piip, Rahvusvahelise õiguse süsteem, Tartu 1927.

9. Haagi 1907 a. IV konventsiooni lepingu
lisa.

10. Sõjavangide konventsioon RT 1931, 31,
272. ja selle areng.

Riikide vahel tekib sageli kokkupõrkeid, mis võivad olla kas poliitilist või juriidilist laadi. Juriidilised kokkupõrke korral on võimalik valikuliselt lahendada vahukohta kaudu. Selleks on tavaliselt rohkem eeldusi kui poliitiliste valide puhul. Tavaliselt on poliitilised valid ulatavalt laadi kui juriidilised. Seetõttu on siin rahuliku lahendamise leidmine raskem kui juriidiliste valide puhul. Kui võimalik on mõlemal juhul lahendada rahulikul teel.

I o s a .

§ 1. Sõda. Sõja mõiste. Sõjaõigus

ja selle areng.

on sõda. Riikide vahel tekib sageli kokkupõrkeid, mis võivad olla kas poliitilist või juriidilist laadi. Juriidilise kokkupõrke korral on võimalik tülikäsimust lahendada vahekohtu kaudu. Selleks on tavaliselt rohkem eeldusi kui poliitiliste tülide puhul. Tavaliselt on poliitilised tülid ulatuslikumat laadi kui juriidilised. Seetõttu on siin rahuliku lahenduse leidmine raskem kui juriidiliste tülide puhul. Kuid võimalik on mõlemaid lahendada rahulikul teel.

Kui tülid kahe või enama riigi vahel on paisunud suureks, ning neid pole võimalik lahendada rahulikul teel, siis kasutatakse tülide lahendamisel survevahendeid. Neid on väga mitmesuguseid. Üks sellistest vägivaldsetest tülide lahendamisviisidest on sõda. Sõda on seega vägivaldne tülide lahendamisviis riikide vahel ¹⁾. Kuid peale sõja on veel teisigi vägivaldseid tülide lahendamisviise. Nii kuuluvad vägivaldsete tülide lahendamisviiside hulka retorsioonid, repressaalid jne. Neid aga ei tule pidada veel sõjaks. Sõja üks olulisi tunnuseid on see, et tülide lahendamine peab toimuma relvade kaudu ²⁾. Tülide lahendamist, mis

1) Vrd. ka Ronald Roxburgh, International Law, London, 1921, lk. 65 j.j.

2) Roxburgh, op. cit., lk. 67

areneb relvadeta, ei tule pidada sõjaks. Edasi saab sõda olla vaid rahvusvahelise-õiguse subjektide vahel. Need, keda ei tunnustata rahvusvahelise õiguse subjektidena, ei saa üldreeglina pidada ka sõda.

Sõja olulisi tunnuseid on ka see, et sõjapidamine peab arenema kindlate reeglite ning normide kohaselt. Riikidevahelist kokkupõrget, mis ei arene sõjaõiguse normide kohaselt, ei tule pidada sõjaks. Õigust, mille alusel toimub sõjapidamine, nimetame sõjaõiguseks (*Kriegsrecht*, ius in bello).

Kuigi mõned väidavad, et sõda on puhtfaktiline nähe, mitte aga juriidiline instituut, ei saa sellist seisukohta siiski pooldada. Ka sõda peab arenema normi alusel nagu mõni teinegi rahvusvaheline suhe. Kuigi mõnikord ei kaotata normipäraselt seetõttu,

et rahvusvaheliste normide juures puudub jõud, kes sundkorras need rakendaks, ei saa seepärast lugeda veel sõda puhtfaktiilseks nähteks. Kunz mõtleb sõja all reaktsiooni rahvusvaheliste õigusnormide rikkumise puhul ³⁾. Kuid igal ajal ning igalpool pole sõda koheldud aktina, mille sihiks on kaitseada rahvusvahelise õigusnormide rikkumisi, vaid sõjale on omistatud väga mitmesuguseid sihte ja ülesandeid.

Sõjaõigus on arenenud peamiselt tavaõh kaudu. Ta moodustas vanima osa rahvusvahelisest õigusest ⁴⁾.

Varemalt reguleeris sõjapidamist tava (Kriegsmanier). Sõdivaid leidis juba

3) J. Kunz, Kriegsrecht und Neutralitätsrecht, Wien 1935, lk. 1. Grotius, De iure belli ac pacis I § 1, 4 "causa iusta belli suscipiendi nulla esse ab a protest nisi iniuria"

4) Kunz, op. cit., lk. 11

vanaaja rahvaste juures. Ka seal tähistati sõja algust piikide vahetamise jne. teel. Peale selle leidus mõningaid tavašid sõjategevuse reguleerimise, haavatute jne kohta. Kõik need normid olid praktikalaarsed ning ilmnesisid väga erinevalt iga rahva juures. Alles keskajal hakkasid need normid peegelduma õpetlaste töödes ⁵⁾. Normatiivaktides tookord sõjapidamisnorme veel ei väljendatud. Alles 18. saj. lõpust alates hakatakse sõjaõigust normatiivaktide, s.o. riikidevaheliste lepete kaudu korraldama. Nendest tähtsamad on: 1780 a. relvastatud erapooletuse deklaratsioon, 1856 a. Pariisi deklaratsioon, 1864 a. Genfi konventsioon

5) Ayala, De jure et officis bellicis et discipline militarii, crotius, De belli ac pacis, 1625 a.

haavatute ja haigete kohta, mida on täiendatud ja parandatud 1906 a. ja 1929 a. lisapaktidega, 1868 a. Peterburi deklaratsioon mürskude kohta, 1899 a. esimene Haagi rahu-konverentsi 5 konventsiooni, 1907 a. teine Haagi konverentsi 12 konventsiooni, 1909 a. Londoni meredeklaratsioon, 1922 a. Washingtoni kokkulepe mererelvastuse kohta, 1925 a. Genfi protokoll, millega keelati gaaside ja pisikute tarvitamine sõjas ja 1929 a. Genfi protekoll sõjavangide kohta ⁶⁾. Peale äsja-loendatud normatiivallikate leidub sõjaõiguse kohta käivaid norme riikidevahelistes partikulaarlepetes. Suure jao äsjamainitud normidest luges endine Vene valitsus ka endale kehtivaks. ⁷⁾

6) Vrd. Kunz, op. cit., lk. 12 j.j.

7) Vt. Kõrgem käsk valitsevale senatile 23. juulil 1914 a.

§ 2. Sõjavangide õigus. Mõiste ja
ülesanded.

Erapooletusõigus moodustab ühe haru sõjaõigusest. Ta normeerib peamiselt sõdivate riikide kohustusi ja õigustusi sõjavangide suhtes. Mõnikord võib see puudutada ka erapooletuid riike.

Sõjavangide õiguse all mõtleme normide kogumit, mis reguleerib riigi käitumist sõjavangide suhtes. Liszt leiab, et sõjavangide õiguse ülesandeks on kaitseda sõjavangide elu, tervist ja omandit ⁸⁾.

8) Fr. Liszt, Das Völkerrecht, Berlin, 1920, lk. 301.

Sõjavangide all tuleb mõelda võõra riigi sõjaväelasi, kes sattunud vangi vaenlase poolele. Vangi langemisega langeb sõjaväelane võõra riigi võimu alla. Ta kohustub alluma selle riigi seadustele ja korrale ⁹⁾.

Et isikut, kes sattunud võõra riigi võimusesse, lugeda sõjavangiks, selleks peab kõigepealt olema pooled sõjasuhtes. Väljaspool sõda ei saa olla sõjavange. Edasi peab isik, keda koheldakse sõjavangina, kuuluma vaenulise riigi sõjajõudude koosseisu. Aktiivne osavõtt vaenutegevusest sel momendil kui vangi võetakse, pole vajalik. Vangi on võimalik võtta igat vaenulise riigi sõjajõudude hulka kuuluvat isikut, võtku see otseselt

9) Vt. Liszt, op. cit., lk. 301

osa vaenutegevusest või ei. Neid isikuid, kes ei kuulu vaenlase sõjaväe hulka ega võta osa milgi moel vaenutegevusest, ei saada sõjavangi võtta. Seega pole võimalik rahulikku elanikkonda võtta sõjavangi. Vaenulise riigi territooriumi ja rahvast võidakse küll okupeerida, see pole aga sõjavangi võtmine.

Varajases keskaeg ei toonud sõja-

10) L. Oppenheim, International Law, London, 1936, lk. 186

§ 3, Sõjavangide õiguse areng

rahvusvaheliselt.

Antiikajal ei eksisteerinud veel rahvusvahelise õiguse norme, seega puudus ka sõjavangide õigus. Siis võidi sõjavange tappa. Sageli tuligi ette juhtumeid, kus sõjavangid tapeti ning ohverdati siis jumalatele. Sel korral, kui neid ei tapetud, siis tehti nad orjadeks. Tuli ette ka sõjavangide vahetamisi vaenuliste riikide vahel 10). Mõnikord vabastati sõjavange lunastusmaksu vastu.

Varajasem keskaeg ei toonud sõja-

11) Oppenheim, 1b.

10) L.Oppenheim, International Law, London, 1936, lk. 186

vangide seisundisse muudatusi. Sõjavange tapeti ja orjastati endiselt. Hilisemal keskajal kaob sõjavangide tapmine, kuid halb kohtlemine ja orjastamine vältavad edasi ¹¹⁾. Orjasinstituudi kadumisega Euroopas kaob ka sõjavangide orjastamine, kuid vaenulise riigi käitumine sõjavangi suhtes pole millegiga normitud. See oli täiesti omavoliline.

Keskajal oli levinenud vangide vabaksostmine. Vangi lunastushind oli väga mitmesugune, olenedes vangi jõukusest ja sotsiaalsest seisundist. Uue aja tekkides tekib mõningaid muudatusi ka sõjavangide suhtes. Riigid sõlmivad vastastikuseid

11) Oppenheim, ib.

kokkuleppeid sõjavangide lunastamise kohta, milles määratakse kindlaks ka lunastussumma jne. Nii sõlmis Inglismaa Prantsusmaaga 1780 a. kokkuleppe mõlema sõdijate poolte mere- ja maajõudude koosseisu kuuluvate sõjaväelaste lunastustasu kohta. Sedaliiki leppeid sõlmiti ka teiste riikide vahel 12).

19. sajandil hakatakse rahvusvaheliste lepetega reguleerima sõjapidamist. See toob muudatusi ka sõjavangide suhtes. Siingi hakkavad puhuma vabamad ning inimlikumad tuuled. Saadakse aru, et vaenulise riigi õigused sõjavangide suhtes võivad seisneda vaid selles, et nendel tõkestatakse põgenemist, ning uuesti astumist vaenulise riigi sõjaväkke.

12) Oppenheim, op. cit., lk. 186 j.j.

Riik, kuhu isik on sõjavangi sattunud, ei
evi piiramatuid õigusi vangi üle.

Esimesi leppeid, mis reguleeris
kohtlemist sõjavangidega, oli 1785 a. sõl-
mitud Preisi ja USA vaheline sõpruslepe.
Selles leppes keelatakse ära halb kohtlemi-
ne sõjavangidega. Nii ei lubatud sõjavange
hoida kinni karistusvanglates ega panna
neid raudu¹³⁾. Vange tuli hoida kohas, kmis
pole ebatervislikud vangidele.

20. sajandil normeeritakse rahvus-
vaheliste lepetega sõda ja sõjapidamist. Koos
sellega normeeriti ka sõjavangide õigust. Sõ-
jaõiguse arendamisele aitasid tõhusalt kaasa

13) Kui sõjavang sooritas mõnē kriminaalsüü-
teo maal, kus ta oli sõjavangis, siis
muidugi oli lubatud karistamine üldalus-
tel. Üksinda seepärast, et keegi on sõja-
vang, ei võidud teda asetada raudu ega
pidada kinni karistusvanglas.

1907 a. rahukonverentsid. Sõjavange sätti-
vaid norme leidub Haagi 18. okt. 1907 a.
konventsiooni leppe lisas, kus art. 4-21
käsitavad sõjavange. Viimati mainitud
normistikku on täiendatud 1929 a. Genfi
protokolliga sõjavangide kohta ¹⁴⁾. Genfi
protokolliga on ühinenud ning endale sidu-
vaks tunnustanud peaaegu kõik riigid. Eestis
ratifitseeriti ning avaldati tookordses
Riigi Teatajas protokoll 30. apr. 1936 ¹⁵⁾.

14) Vt. ka Kunz, op. cit., lk. 12 j.j.

15) Sõjavangide kohtlemise konventsiooni ja
selle juurde kuuluva lisa kinnitamise
seadus RT 1936, 36, 270

§ 4. Kehtiv režiim sõjavangide suhtes.

a) Sõjavangide kohtlemisprintsiipe.

Sõjavangide all mõtleme vaenulise riigi sõjaväelasi, kes on sattunud vangi vaenlase kätte. Sõjavangideks võivad osutuda ka need isikud, keda üldise arusaamise järgi ei saa pidada veel sõjaväelasteks. Haagi 18. okt. 1907 a. neljanda konventsiooni lepingu lisa art. 2 alusel loetakse sõdijateks ka need okupeerimata territooriumi kodanikud, kes vaenlase lähenemisel on relvad kätte võtnud ning võitlevad vaenlase vastu. Sääluures peavad nad kandma avalikult relvi ning käituma sõjapidamishormide kohaselt. Kui

sellised isikud langevad vangi, siis tuleb neid kohelda samuti sõjavangidena nagu sõjaväelasigi.

Sõjavangid on vaenuliku riigi, mitte aga neid vangistavate isikute või vaesal-kade võimuses ¹⁶⁾. Sõjavangid langedes vangi ei muutu nende võimualasteks ega ka omandiks, kes neid võttis vangi, vaid langevad vaenulise riigi kui rahvusvahelise õigussubjekti võimu alla. Nendel, kes sooritasid vangivõtmist, ei teki mingisuguseid õigusi sõjavangidele.

Kuna riigid, kes peavad sõda, on

- 16) 1907 a. Haagi IV konventsiooni lepingu lisa (Haagi konv.) art. 4 ja Sõjavangide kohtlemise konventsiooni ja selle juurde kuuluva lisa kinnitamise seadus - Konventsioon ja lisa (SK) art. 2, RT 1936, 36, 272.

vaenuvahekorras üksteisega, siis võib tekkida olukordi, kus eluviha ja vaen, mis sõdijatel on üksteise vastu, kallatakse välja vangidele. See võiks põhiistada ebainimlikku käitumist vangidega. Pole ju vangil võimalik leida kaitset sarnasel juhul. Et seda vältida, seepärast nõuabki normistik, et sõjavangidega tuleb käituda inimlikult ¹⁷⁾ Riik, kuhu on vangi langetud, peab sõjavange kaitsema rahva uudishimu, vägivalda ja teotuse vastu. Vangide kallal ei tohi lasta tarvitada vägivalda, neid teotada jne.

Riigi ülesanne sõjavangide suhtes seisneb ju vaid selles, et tõkestada neid tulemast tagasi oma sõjaväkke. Seepärast

17) SK. art. 2, Haagi konventsioon art. 4

võib sõjavangide suhtes tarvitada sund-
vahendeid vaid niivõrd, kuivõrd see on seon-
datud takistamisega, et nad ei saaks pöördu-
da tagasi oma sõjaväkke.

Muidugi peavad sõjavangid alluma ka
selle riigi avalikule korrale, kelle territoo-
riumil nad asuvad sõjavangidena.

Inimlikku käitumist pole normistik
lähemalt sättinud. See tuleb lahendada üld-
alustele. Ka sõjavang on inimene ning jääb
selleks ka vangi langedes. Seepärast tuleb
teda kohelda samasuguselt nagu igat teistki
inimest. Ka sõjavangidele peavad kuuluma need
samad inimõigused, mis kuuluvad inimesele
üldse. Sõjavangi karistamine, kui see on va-
jalik, peab olema inimlik. Ei tohi kasutada
ebainimlikke karistusvahendeid. Üldse ei

tohi käituda sõjavangiga nii, et see riivaks ta inimsuse tunnet ning oleks julm.

Sõjavangi suhtes ei tohi üldse tarvitada repressaalet¹⁸⁾. Sageli kasutatakse sõjavangide suhtes survevahendeid selleks, et saada teateid vaenlase sõjaväe kohta. Sel otstarbel on sageli kaldu tud välja inimlikkusest. Kehtiv õiguskord sõjavangide suhtes aga nõuab, et repressaa- le ei tohi üldse tarvitada sõjavangide suh- tes.

Sõjavangi käitumine ei tohi alla ka solvav sõjavangile. Ei tohi lubada ka seda, et sõjavangi solvaks ka rahvas. Käitumises sõjavangiga tuleks talle omistada võrdseid

18) SK art. 2, Haagi konventsioon repressaa- lide keeldu ei sisalda.

isiklikke õigusi omamaa kodanikkudega.

Sõjavangidel on õigus nende isiksuse ja au respektseerimisele ¹⁹⁾. Kõiki sõjavange tuleb kohelda ühesuguselt. Erinevaid kohtlemisi vangide vahel on lubatud vaid siis, kui erinevaks kohtlemisaluseks on erinev sõjaväeline auaste, kehaline või vaimne tervislik seisund, professionaalsed erinevused või sugu ²⁰⁾. Naisi tuleb kohelda erinevalt meestest (art. 2), Neile peab omistama vastavat lugupidamist, mis tingitud soost. Sõjavangidelt ei tohi ära võtta nende isiklikku vara ²¹⁾. Kõik eraõiguslikud

19) SK art. 3

20) SK art. 4

21) Vt. A.Piip, Rahvusvahelise õiguse süsteem, Tartu, 1927, lk. 161

suhted jäävad sõjavangidel püsima. Sõjavangi tsiviilõiguste sarjas ei tohi teha kitsendusi (SK art. 3). Nii võivad sõjavangid anda volitusi eraõiguslikkuudeks toiminguteks teistele ning sooritada ka ise tsiviilseid toiminguid niivõrd, kui seda võimaldab olukord.

b) Sõjavangide õigusi ja kohuseid
vangi langemisel.

Nagu ülal mainitud, satub sõjavang vangi langedes vaenulise riigi võimu alla. Vangi langemise momendiks tuleb lugeda seda momenti, millal sõjavangi lõpetab vaenutegevuse ning allub vaenulise riigi võimule. Sellest momendist alates kohustub

sõjavang alluma vaenulise riigi korraldustele. Eriti on sõjavangile kohuslikud vaenulise riigi seaduspärased korraldused.

Vangi langedes peab iga sõjavang avaldama oma õige nime ja auastme, kui talt seda küsitakse ²²⁾. Kui nõutakse matriklinumbrit, siis tuleb esitada ka see.

Juhul, kui sõjavang ei täida äsja mainitud korraldusi, võidakse kitsendada neid soodustusi, mis on omased sedaliiki sõjavangidele.

Sõjavangidelt võidakse küsitella küll teateid vaenulise sõjaväe ja maa kohta. Teadete saamiseks aga ei tohi sõjavangide kallal tarvitada mingisuguseid sund-

22) SK art. 5

vahendeid. Vange, kes keelduvad teateid andmast, ei tohi ähvardada, sundida ega ka teotada. Teadete saamiseks ei tohi vangide kallal tarvitada vähimaidki ebameeldivusi ega ebamugavusi.

Need sõjavangid, kes oma kehaliste või vaimsete defektide tõttu ei suuda kindlaks teha oma isikut, tulevad anda haigemaja hoolde.

Langedes vangi ei nähene sellega isiku eraõiguste sfäär. Need peavad jääma üldiselt püsima. Vangi langedes võetakse sõjavangilt ära eelkõige relvad. Edasi kuuluvad äravõtmisele hobused, sõjaväeline varustus, ja sõjaväelised dokumendid ²³⁾. Isiklikuks tarvi-

23) SK art. 6

tamiseks olevad esemed ja eradokumendid jäetakse sõjavangile edasi. Nendelt ei võeta ära ka gaasimaski ja kiivreid. Viimased on vajalikuks osutunud kaasaja sõjas, kus ka sõjavangil tekib tarvidus end kaitseda õhuvõnnakute puhul.

Kuna sõjavangi eraõigused jäävad püsima, siis ei tohi vangilt ära võtta üldiselt tema isiklikku raha ²⁴⁾. Vangidelt kaasasolevaid rahasummasid tohib neilt ära võtta ainult ohvitseri korraldusel. Äravõtmisel tuleb enne summa suurus kindlaks teha ning äravõtmise üle kviitung välja anda.

24) Vt. ka Karl Vristel, Die Forbildung des Kriegsgefangenrechts durch das Genfer Abkommen von 27 Juli 1929, Duren-Rhld, 1932, lk. 13 j.j.

Raha ei võeta vangilt ära. Ta ei kaota rahale omandiõigust, vaid talt võidakse võtta ära valdus. Äravõetud summad peab kantama vastavasse raamatusse vangi arvele 25).

Vangidelt ei või ära võtta isikutunnistusi, auastme märke, aumärke ega väärt-
esemeid.

Äravõetava sõjaväelise varustuse hulgas võib vaidlusi tekkida riidevarustuse juures. Kas võib, näiteks, vangilt võtta ära tagavarapesu, tagavarariideid jne.?

Selles küsimuses tuleks asuda eitavale seisukohale. Sõjavangide konventsiooni art. 6 järgi peavad jääma sõjavangile alles kõik

25) SK art. 6

isiklikud tarbeasjad, s.o. need, mis lähevad talle vaja isiklikult. Ainult need esemed, mida vang on kasutanud otse sõjapidamiseks, võidakse talt ära võtta. Nii kuuluvad äravõtmisele relvad, relvadeosad, laskemoon, laskemoona hoidmis- ja kandmisvahendid. Kehakatet ja igapäevast toidumoon ei tohi vangilt ära võtta. Kuigi tagavarapesu, jalanõud ja muu varustus ei ole otseselt tarvitamisel, ometigi kuulub see kehakatte hulka. Igale vangile peab alles jäetama riidevarustus rahuaegses normis. Üle selle normi võidakse küll vangi valdusest ära võtta, kuid mitte ta omandusest.

26) Vt. ka liist, op. cit., lk. 301

27) SS art. 7

§ 4. Sõjavangide evakuatsioon

vangilaagritesse.

Sõjavangide vangi langedes tekib riigil rida kohustusi ka sõjavangide suhtes. Nii peab riik hoolitsema vangide elu, terve, toitlustamise jne. eest 26).

Sõjavangid tulevad evakueerida kõige lähima aja kestel vangistamiskohast vangilaagritesse 27). Laagrid peavad olema ohutud sõjapidamispiirkonnas sõjategevuse suhtes. Nad peavad asuma küllalt kaugel sõjapiirkonnast.

26) Vt. ka Liszt, op. cit., lk. 301

27) SK art. 7

Ohtlikust piirkonnast peab sõjavangid võimalikult kiiresti ära viidama. Ainult sel juhul võib vange jätta ohupiirkonda, kui äraviimine on vangile ohtlikum kui kohalviibimine. Põhjuseks võivad siin olla rasked haavad ja haigus, mis ei võimalda ohutut evakuatsiooni.

Vangi langemisest alates kohustub riik kaitsema sõjavange sõjaohus ja muude ohtude vastu. Neid ei tohi jätta hädaohtu, oodates nende evakuatsiooni lahingpiirkonnast, vaid tuleb kohe evakuatsiooniga alata. Igal võimalikul viisil tuleb püüda sõjavange asetada ohutusse piirkonda.

Evakuatsioon võib areneda nii liiklusvahendeil kui ja jalgsi. Viimasel juhul peab see toimuma etappide kaudu. Päevas või-

dakse maha käia mitte üle 20 km. Ainult sel juhul on võimalik sooritada pikemaid etappe, kui seda tingib pääs toidutagavarade ja vee juurde ²⁸⁾. Kuigi normistik mainib, et pikemaid etappe võib teha vaid vee ja toidu puudusel, ei tule sellest siiski järeldada, et muudel juhtudel osutuks see sootuks võimatuks. Nii on võimalik teha pikemat etappi kui 20 km, kui pole võimalik muidu sooritada majutamist. Pikemate etappide tegemine võib toimuda ikka vaid vangide huves, mitte aga nende kahjuks.

Riigid peavad andma vastastikkuseid teateid sõjavangide üle ²⁹⁾. Võimalikult

28) SK art. 7

29) SK art. 8

lühema aja vältel peab riik, kes võttis vang-
ge, teatama vahendusbüroo kaudu vangide ni-
med ja asukohad, kuhu on võimalik saata pe-
rekondade kirju sõjavangidele.

Ka sõjavangidele enestele peab an-
tama võimalus esimesel võimalusel astuda
ühendusse kirja kaudu oma perekonnaga,
Merel vangistamise korral tuleb selline
võimalus anda vangidele peale sadamasse
 jõudmist (KS art. 7).

julgeolekuliselt või tervishoidlikult katta-
vajalikkude vahendite sunnil. Neid vahen-
deid võidakse kasutada vaid nii kaua, kui see
hädavajalik, mis sundis erilisi vahendeid ra-
kondada, on möödunud 30).

30) SK art. 9

§ 5. Vangilaagrid.

1. Laagri korrastus.

Sõjavange võib interneerida mõnes linnas, kindluses või mõnes muus kohas. Sel juhul määratakse ära piirkond, millest sõjavangid ei tohi välja minna. Neid võidakse interneerida ka kinniseis laagreis. Sõjavange võib kinni panna või sulgeda üksnes julgeolekuliselt või tervishoidliselt hädavajalikkude vahendite sunnil. Neid vahendeid võidakse kasutada vaid nii kaua, kui see hädaolund, mis sundis erilisi vahendeid rakendada, on möödunud 30).

30) SK art. 9

Vange tuleb hoida selles piirkonnas, mis nende tervisele pole kahjulik. Kui vastav rajoon on kahjulik vangi tervisele ükskõik mis asioludel, siis peab nad võimalikult kiiresti paigutama ümber.

Ühte ja samasse laagrisse ei või üldreeglina koondada sõjavange mitmest rahvusest ja rassist. Ainult hädaolundis võib see toimuda 31).

2. Sõjavange ei tohi laagritest paigutada tagasi piirkondadesse, kus nad satuvad sõjaohu. Kunagi ei tohi sõjavange paigutada teatud piirkondadesse selleks, et tõkestada vaenlast pommitamast neid piirkondi.

Laagriruumid, kuhu vangid paiguta-

31) SK art. 9

takse, peavad vastama tervislistele ja hügieenilistele nõuetele. Ruumideks võivad olla nii barakid kui ka muud hooned. Ruume tuleb korralikult kütta ja valgustada ning kaitseda niiskuse eest. Magamisruumides peab olema vangil samapalju õhumahtu, kuipalju on seda vange hoidva riigi tagavaraväelastel ³²⁾.

2. Vangide toitlus ja rõivastus.

Vangide toitlus peab olema korralik ning küllaldane. Nad peavad saama toitu vähemalt samapalju, kui seda saavad vangishoidva riigi tagavaraväelased. Kui van-

32) SK art. 10

gel endil on toitaineid, siis peab võimaldama nendest toidu valmistamist.

Joogi kui ka pesemisvett peab vangidel olema tarvitada küllaldaselt. Eriti tuleb hoolitseda aga joogivee eest.

Toidu valmistamiseks võidakse rakendada vange kööki igasugustele töödele. Söögi ajal ei tohi vangidele anda mingisuguseid distsiplinaarkorraldusi. Ka tubaka kasutamist vangilaagrites ei tohi keelata 33).

Vangide varustamine ja ülalpidamine lasub vange hoidval riigil. Ta peab varustama vange vajaliku rõivastega ja jalanõudega. Nende parandamine ja asendamine peab toimuma korralikult ning õigel ajal. Kui

33) SK art. 11

vange kasutatakse sellistel töödel, mis vajavad tööülikonda, siis peab nendele see antama.

Laagrisse tuleb asutada müügikohad, kust vangid saavad osta endile vajalikke tarbeid. Tulud, mis saabuvad sarnastest müügikohtadest, tulevad kasutada vangide hüvanguks.³⁴⁾

3. Vangide hügieeniline korrastus.

Sõdivad pooled on kohustatud ettevõtma kõiki vajalikke hügieenilisi korraldusi, et kindlustada laagri puhtust ja ter-
vishoidlikkust, et vältida taude ja muid

34) SK art. 12

haigusi. Vangide kasutuses peab olema vajalikud hügieenilised vahendid nii päeval kui ka öösel. Võimalust mööda tuleb laagreid varustada saunade, duššidega ja veega, mis vajalik puhtushoiuks.

Igal vangilaagril peab olema haigla, kust vangid võivad saada vajalikkusel tervislist hoolitsust. Nakkushaiguste korral tuleb eraldada teatud ruumid ning nakkushaiged nendesse paigutada.

Kulud, mis seondatud vangide ravimisega või kunstliigete korrashoiuga, lasuvad vange hoidval riigil. Vangile, kes viibib ravimisel, tuleb anda raviasutise poolt vastav deklaratsioon haiguse käigu ja ravimise kohta. Deklaratsioon tuleb anda vaid siis,

35) SK art. 14

36) SK art. 15

kui vang seda nõuab 35).

Erilepete alusel võivad sõdijad pool-
led pidada kinni sanitaarpersonalist arste
ja põetajaid, et paigutada neid omamaa hai-
gete ravimisele. Vange, kes põevad tõsist
haigust või vajavad kirurgilist abi, tuleb
võtta vastu nii sõjaväelisse kui ka era-
haiglasse, mis määratud selleks otstarbeks.
Kulud, mis seondatud vangi ravimisega, kannab
vangishoidev riik.

Tervislikuvalve teostamiseks tuleb
korraldada vangidele vähemalt kuus kord arst-
lik vaatlus. Vaatluse ülesandeks on kontrolli-
da tervise üldseisundit ja puhtust, samuti
ka nakkushaiguste levingut 36).

35) SK art. 14

36) SK art. 15

4. Vangide intellektuaalne ja moraalne areng.

Laagris oleku ajal peab sõjavangidele kuuluma vabadus usukultusele. Nad võivad korraldada jumalateenistusi ning sooritada usukultusega seondatud toiminguid. Usuliste aktide sooritamine tuleb aga kokkukõlastada nii avaliku korra kui ka poliitiliste määrustega 37).

Vangidele tuleb võimalust mööda luua eeldusi sportlikeks harjutusteks ja muudeks meelelahutusteks.

Iga sõjavangide laager tuleb asetada ühe ohvitseri valvele. Vangide eneste

37) SK art. 16

keskel jäävad kehtima need samad normid, mis kehtisid nende vahel enne vangi langemist. Kõik endised auastmed püsivad edasi. Vangidelt tuleb aga respektierida ka vange hoidva sõjaväe. Nii peavad sõdurid tervitama kõiki vangehoidva riigi ohvitseri. Ohvitseridest sõjavangid on kohustatud tervitama vangishoidva riigi ohvitseridest neid, ke. on temaga kas võrdses või kõrgemas auastmes.

Korraldused, teadaanded, päevakäsud ja kuulutused, mis õigustavad või kohustavad vange, tuleb teha teatavaks keeles, mis on vangidele mõistetav. Arusaamatuste korral on vangidel õigus küsitleda laagriorganeid, ka küsitlused tulevad selgitada nii, et need oleksid arusaadavad vangidele.

Pärast vaenulise tegevuse algust kohustuvad sõdivad pooled üksteisele teatama nende sõjaväes tarvituselolevad au- nimeid ja auastmed, et korraldada auastmele vastavat käitumist. Ohvitseridest sõjavange tuleb kohelda vastavalt nende auastmele ja eale vastava lugupidamisega 38).

Ohvitseride juurde tuleb saata vajalik hulk sama maa sõjavange teenimiseks. Ohvitseridele toitu ega rõivast ei anta, vaid makstakse palk. Palgast peavad nad ise muretseda endile toidu ja rõivastuse.

39) SK art. 42

38) SK art. 21

5. Vangidega käitumine ja tasu
maksmine.

Sõjavangidega peab käituma humaanselt. Nende suhtes tuleb rakendada kõiki konventsiooninorme. Ainult eriolukordadel võidakse siin teha mööndusi.

Vangidel on õigus teha teatavaks sõjaväevõimule, kellele vangid alluvad, puudustest, mis esinevad vangilaagrite režiimis 39). Edasi võivad vangid pöörduda huvekaitsva riigi esindajate poole, et teha nendele teatavaks vangipõlve režiimi puudustest. Nad võivad esitada nii avaldusi kui ka kae-

39) SK art. 42

busi vangilaagri korra kohta.

Kaebused peab laagriadministratsiooni kohe edasi saatma ega tohi nendega viivitada. Kui vangid esitavad põhistamatuid kaebusi, ei tohi sellest järgneda nende karistamisi. Sarnane olukord on kõigiti loomulik. Ei saa ju nõuda, et vang saaks igakord täpselt ära hinnata, kas kaebusel on alust või ei. Kui lubada põhistamatu kaebuse puhul vangi karistada, võtaks see võimaluse vangilt kaebustega esinemiseks.

Igal pool, kus sõjavangid asuvad, võivad nad nimetada usaldusmehi 40). Viimased esindavad vange sõjaveäliste võimude ja huvekaitsva riikide juures.

40) SK art. 43 78

Usaldusmehe nimetamine kuulub sõjaväelise võimu kinnitamisele. Usaldusmees korraldab vangidevahelist vastastikust abiandmist, võtab vastu kollektiivsaadeti-
sed ning jagab need ära vangide vahel. Sõjavangide abistamisühingud sooritavad vangide abistamist usaldusmehe kaudu 41).

Ohvitseride juures tunnustatakse vahemeheks kõrgema aukraadiga vanim ohvitseridest sõjavang. Kui vahemees ei valda vaja-
likult keelt, määratakse talle ohvitserist tõlk, kes viibib läbirääkimistel laagri-
võimudega.

Kohe peale vaenuliku tegevuse al-
gust määravad sõdivad pooled leppes ära

41) SK art. 43, 78

rahasumma, mida vang on õigustatud enda käes hoidma. Üle selle summa võetakse vangilt ära ning kantakse tema arvele. Vang on õigustatud laskma kanda tema arvele ka seda raha, mida ta oleks õigustatud enda käes hoidma. Vangi raha peab seisma selles valuutas, milles ta on hoiule antud. Teisele valuutale võib raha üle viia üksnes vangis nõusolekul 42)

Saldod, mis tekkinud äsjamainitud arvest, maksetakse vangidele välja vangistusaaja lõppedes. Vangipõlve kestel võidakse neid summe kanda üle kas tervelt või osaliselt kodumaa pankadesse või eraisikutele.

Leppes, millega määratakse ära vangide rahasummad, võetakse seisukoht ka nende

palkade kohta. Ohvitserid saavad vangina palka vangishoidvalt riigilt samas ulatuses nagu seda saavad vangishoidva vastava ametkoha ja auastmega ohvitserid. Palk aga ei tohi ületada seda, mida nad said oma sõjaväes ⁴³⁾. Palk tuleb maksta välja võimalikult kord kuus. Sellest pole lubatud teha mingisuguseid mahaarvamisi. Palks makstud summad peab pärast kodumaa tasuma ära vangishoidvale riigile.

43) SK art. 25
43) SK art. 23

§ 6. Vangide üleviimine.

Vangishoidval riigil on õigus viia vange üle ühest laagrist teise. Haavatuid ja haigeid ei või viia üle ühest kohast teise nii, et selle toimele kannataks nende tervislik seisund. Ainult hädaolukordadel on see lubatud, kui seda tingib sõjaliste operatsioonide käik 44).

Kui vange paigutatakse ümber ühest kohast teise, siis tuleb neile teha teatavaks ametlikult sihtkoht. Vangidele peab võimaldatama kaasa võtta nende isiklikud asjad, kirjavahetus ja pakid, mis on tul-

44) SK art. 25

nud vangide nimele.

§ 7. Vangide töö.

Kirjavahetus ja pakid, mis saadetakud vangidele endisel aadressil, tulevad uude asukohta võimalikult kiiresti järeletoimetada. Rahasummad, mis kantud vangide arvele vana asukoha järgi, tulevad kanda üle uude asukohta laagrihalduse arvele. Kulud, mis on seondatud vangide ümberpaigutamisega, kannab ainuüksi vangishoidv riik. Neid pole kohustatud maksma vangide kodumaa.

Samasugusele õigusele nagu vangishoidv riigi tööliste, kee saavad sedaliiki tööd. Juhul aga, kui vangishoidv riigi asutused ei võimalda vangidele laiendada oma tööliste kohta käivat korda, siis peab seda küsimust reguleerima seadusandluse kaudu⁴⁵⁾.

45) SK art. 27

§ 7. Vangide töö.

Sõjavange võidakse kasutada sõdiva-
teriikide poolt töödele vastavalt nende
auastmele. Ainult ohvitseride ja nendega
võrdseid isikuid pole lubatud kasutada
töödel. Kui aga ohvitserid ja nendega võrd-
sed isikud paluvad ise tööd, siis tuleb
neile seda võimaldada.

Tööõnnetuste korral alluvad vangid
samasugusele õigusrežiimile nagu vangishoid-
va riigi töölisedki, kes sammavad sedaliiki
tööd. Juhul aga, kui vangishoidva riigi sea-
dused ei võimalda vangidele laiendada omamaa
töölise kohta käivat korda, siis peab seda
küsimust reguleeritama seadusandluse kaudu⁴⁵⁾.

45) SK art. 27

1. Töökorraldus.

Vangidega käitumine, nende heaolu eest hoolitsemine peab ka töödel vastama samasugustele nõuetele nagu laagriteski. Vangishoidev riik võtab endale täieliku vastutuse eraisikute arvel töötavate sõjavangide ülalpidamise, nende eest hoolitsemise, kohtlemise ja palkade maksmise eest. Ta peab hoolitsema, et vangide seisundi ei halveneks selle toimet, et nad töötavad eraisikute juures.

Vange ei või sundida kunagi sellistele töödele, mis ei vasta nende kehalistele või vaimsetele omadustele ⁴⁶⁾. Kui selline

46) SK art. 29

nähe on siiski toimunud, võib vang esineda vastava kaebega.

Tööaeg vangidel ei tohi olla liiga pikk. Ta ei või ületada seda aega, mis kehtib vangishoidva riigi tööliste suhtes samal tööalal. Vangile peab võimaldatama igal nädalal 24 tunniline puhkus, mis võimalikult peab langema pühapäevale.

Sõjavange ei tohi rakendada kunagi sellistele töödele, mis on seondatud sõjapidamisega. Nii ei tohi vange kasutada kunagi relvade valmistamiseks, veoks või muudeks ülesanneteks, mis on seondatud sõjapidamisega kodumaa vastu. Kui selline käsk on antud, siis peab vang pärast käsu täitmist esinema protestiga kas usaldusmehele või vangide huvet kaitsva riigi ees 47).

47) SK art. 31

Vange pole lubatud kasutada sellistel töödel, mis on kahjulik nende tervisele või osutub ohtlikuks 48). Distsiplinaarkaristusena pole kunagi lubatud raskendada vangide töötingimusi.

Üldse ei tohi vangide seisund tööle rakendamisega halveneda võrreldes sellega, mis neil oleks olnud laagris. Neile peab võimaldatama nii kirjavahetuse pidamist, pakkide saatmist jne. üldalustel 49).

2. Töötasu.

Sõdivad riigid pole kohustatud maksma tasu sõjavangidele nende tööde eest,

48) SK art. 32

49) SK art. 33

mis on suunatud laagri administratsioonile, vangide majanduselu ja ülalpidamise korraldamisele.

Kui vange kasutatakse väljaspool laagritööd, on nad õigustatud selle eest tasu saama. Tasusuuruse määravad ära sõdivad riigid kokkuleppega. Selles kokkuleppes määratakse ära ka tasu maksmise viis ja osa, mille võib laagri administratsioon jätta endale.

Juhul, kui riikide vahel pole sellist lepet sõlmitud, siis tuleb maksta tasu tariifi järgi, mida makstakse rahvuslikudelegi väeosadele samasuguste tööde eest või tariifi järgi, mis on kokkukõlas töödega. Kui tööd tehakse avalikkude asutiste või eraisikute arvel, siis tuleb palgatingi-

mused leppida kokku sõjaväevõimudega 50).

38. Osa töötasust, mis kuulub vangile, kantakse tema arvele ning antakse välja vangistusaja lõpul. Peaks vang surema enne vangist vabanemist, siis tuleb raha kanda välja kadunu pärijaile.

muu välisilmaga.

Raha peale sõja algust määravad sõdivad pooled perioodiliselt kindlaks kirjade ja postkaartide arvu, mida sõjavangid on õigustatud saatma. Kumbki teatab selle arvu vastaspoolale 51).

Sõjavangide kirjad ja kaardid tohi matatakse edasi võimalikult kiiresti. Dist-
----- ei tohi peatada kirjade

50) SK art. 34

51) SK art. 35

edasiastmist.

§ 8. Sõjavangide suhtlemine välis-

lusele anda ilmaga.

võimalus saada oma perekonnale postkaart

teatega. Sattudes vangi ei või isikult ära võtta võimalust pidada sidemeid oma kodu ja muu välisilmaga.

Kohe peale sõja algust määravad sõdivad pooled perioodiliselt kindlaks kirjade ja postkaartide arvu, mida sõjavangid on õigustatud saatma. Kumbi teatab selle arvu vastaspoolele 51).

Sõjavangide kirjad ja kaardid toimetatakse edasi võimalikult kiiresti. Disiplinaarkaristusena ei tohi peatada kirjade

51) SK art. 36

edasisaatmist.

Kui sõjavang jõuab laagrisse, tuleb talle anda hiljemalt ühe nädala jooksul võimalus saata oma perekonnale postkaart teatega selle kohta, kus ta asub ning milline on ta tervislik seisund 52). Samal viisil tuleb võimaldada ühendusse astumist haigest sõjavangile, kes viibib ravimisel haiglas. Need kaardid tulevad edasi toimetada võimalikult kiiresti. Viivitus võib esineda vast siis, kui vältimatud olukorrad seda tingivad. Vangide kirjavahetus toimub emakeeles. Võõrast keelt võidakse kasutada vaid siis, kui selleks on nõusolek sõdivatelt

52) SK art. 36

pooltelt.

Sõjavangidele võidakse saata individuaalselt postpakke, teoduainete, riiete ja muude vajalikkude tarvetega. Pakid antakse kätte vangidele kviitungi vastu ⁵³⁾.

Esemed, mida vangidele võidakse saata, peavad olema vajalikud nendele igapäevases elus. Nad peavad kuuluma selliste esemete hulka, mille hoidmine ja kandmine on vangile lubatud laagri korra järgi.

Kirjad, raha ja väärtisaadetised, mis saadetakse vangidele või mille saadavad vangid ise, on vabad maksudest. Makse ei võta ei saate-, lähte- ega ka vahetkoha postiasutised.

53) SK art. 37

keelde Kiireks tunnustatud juhtudel võib lubada vangidele saata telegramme harilike hindadega.

Vangidele ollakse õigustatud saatma raamatuid individuaalselt. Abistamisühingud võivad asustada laagrite jaoks raamatukogusid. Vangehoidev riik võib rakendada raamatute suhtes tsensuure. Tsensuuri tõttu aga ei tohi viivineda raamatute saamine laagrites.

Ka kirjavahetust võidakse kontrollida. Kontrollimise toimetel aga ei tohi kirjavahetus viivineda. Postpakkide kontrollimisel peab hoidutama sellest, et kontrollimise tõttu ei hävineks saadetised.

Sõjalistel ja poliitilistel motiividel võivad sõdijad pooled kuulutada välja

keelde kirjavahetuse pidamise kohta vangidele. Need keeluajad ei tohi olla pikad. Need peavad olema ajutised.

Paberid, mis vangid peavad alla kirjutama ning läkitama kodumaale või ka mujale tsiviilkäibingu otstarbel, tuleb viivitamatult toimetada edasi. Sedaliiki paberite hulka kuuluvad, näiteks, volitused, testamendid, lepped, hagipalved, mida ei saa esitada voliniku kaudu jne. Peaks nendele dokumentidele allkirjade andmine vajama konsuli fikseerimist, tuleb seda võimaldada 54).

54) SK art. 41

Karistamisel tuleb arvestada vangis suust-

§ 9. Sõjavangide kriminaalne ja

distsiplinaarne vastutus.

Isikud, sattudes sõjavangi, alluvad vangiriigi õiguskorrale. Nende kohta on kehtivad üldreeglina kõik need normid, mis on kehtivad vangishoidva riigi sõjaväes. Kõik need normid on kohuslikud ning siduvad ka sõjavangidele.

Juhul, kui vangid eksivad vangishoidva riigi õiguskorra vastu, võidakse neid karistada. Karistused aga ei tohi olla suuremad kui need, mis on ette nähtud omamaa sõjaväelastele samasuguste süütegude eest 55).

----- korral ei saa vangishoid-

55) SK art. 46

56) SK art. 49

Karistamisel tuleb arvestada vangiga auastmega. Neid tuleb karistada samal viisil nagu vangishoidva riigi sõjaväelasigi vastavas aukraadis.

Vangide suhtes ei saa üldse rakendada kehalist karistust, samuti ei või karistada vangide asetamisega nukumikesse, kuhu ei paista päevavalgust.

Vange, keda on karistatud kas kohutulikult või distsiplinaarselt ning karistuse ära kandnud, ei või kohelda erinevalt teistest vangidest. Ainult nende suhtes, keda on karistatud põgenemissüütegude pärast, võidakse rakendada valverežiimi. Muid kitsendusi nende suhtes ka rakendada ei saa.

Karistuse korral ei saa vangishoidev riik kunagi võtta ära vangilt ta aukraadi 56)

56) SK art. 49

Põgenemise korral tuleb üldreeglina karistada distsiplinaarselt. Korduv põgenemine pole raskendavaks asioluks.

Vangide karistamisel tuleb hoolega valvata selle järgi, et ei karistataks vange kriminaalselt seal, kus süütegu kuuluks karistamisele distsiplinaarselt.

Väiksemate süütegude eest tuleb vangi karistada distsiplinaarselt. Repatree-rimise korral pole takistuseks see asiolu, et distsiplinaarkaristus on kandmata. Kohtuliku karistuse puhul aga võidakse pidurdada repatrieerimist kuni karistuse lõpuni 57).

57) SK art. 52, 53

§ 10. Vangipõlve lõppemine.

Sõdivad pooled kohustuvad saatma tagasi kodumaale vange, kes on raskesti haiged või raskesti haavatud. Siinjuures ei saa arvestada ei vangide arvu ega ka aukraadiga 58).

Haigeid ja haavatuid ei tohi saata enne tagasi, kuni nende tervislik seisund võimaldab transporti.

Kuna küsimuse lahendamise, millist haiget või haavatut pidada raskeks, võib tekitada raskusi, siis peavad sõdijad pooled sõlmima vastavad konventsioonid, kus

58) SK art. 68

vastastikku määratakse ära nii invaliidsus kui ka haigusjuhud, mille puhul peab toimuma vangide repatrieerimine.

Küsimuse, kas vang on raskesti haige, invaliid jne., määrab ära arstidekomisjon 59).

Sõjavangid, kes on saanud vigastada tööõnnetuste läbi, arvatud välja need, kes tahtlikult on end ise vigastanud, võivad samuti taotleda repatrieerimist üldalustel või haiglasse paigutamise erapooletul maal⁶⁰⁾.

Ka vaenuliku tegevuse kestel võivad sõdivad pooled inimlikel põhjusil sõlmida kokkuleppeid nende tervete sõjavangide ot-

59) SK art. 69

60) SK art. 71

sese repatrieerimise või erapooletu riigi haiglatesse paigutamise, kes on kaua aega vangis olnud ⁶¹⁾.

Kulud, mis seondatud repatrieerimise ja vangide paigutamisega erapooletu riigi haiglasse, kannab see riik, kelle sõjaväkke kuulus sõjavang. ⁶²⁾

Vangi, kes repatrieeriti, ei tohi kasutada tegevas sõjaväeteenistuses ⁶³⁾.

Tavaline vangide repatrieerimine toimub vaenulise tegevuse lõpetamisel. Kui sõdivad pooled sõlmivad konventsiooni, siis peavad nad sellesse sisendama ka repatrieerim-

61) SK art. 72

62) SK art. 73

63) SK art. 74

mist sättivaid norme. Kui olukord ei võimalda sisendada norme konventsiooni, siis tuleb vangide repatrieerimisküsimus lahendada võimalikult pea pärast rahu sõlmimist⁶⁴⁾

ajal, to Kui mõne vangi vastu on tõusetatud kriminaalsüüdistus ning jälitamine alatud, siis võib teda kinni pidada kuni jälitamise lõpetamiseni või kuni karistuse kandmise lõpuni.⁶⁵⁾

Vajaduse korral võivad sõdivad pooled luua leppel vastavaid komisjone, kelle ülesandeks on otsida ülesse laialipillatud sõjavange ning need kodumaale toimetada.

erapools Vangid võivad vangipõlve ajal koostada oma vara kohta testamente. Testamendid

64) SK art. 75

tulevad koostada samadel alustel nagu seda teevad vangishoidva riigi sõjaväelased.

Vangid, kes surevad vangipõlve ajal, tulevad matta korralikult. Matmisel peab neile omistama auavaldust vastavalt nende auastmele. Haudadele peab asetatama vajalikud nimetused, et tunda ära isiku hauda 65).

Informatsioon vangide üle.

Nii sõdivad pooled kui ka need erapooletud riigid, kelle pinnal asub sõjavange, peavad organiseerima teadetebürood

sõjavangide kohta 66).

Sõjaväe haldusorganid peavad võimalikult lühima aja kestel informeerima teadetebüroosid vangilangenud isikute üle. Büroole tuleb anda võimalikult täpseid andmeid vangide kohta. Bürood omakorda annavad informatsiooni vangide kohta ühes teatega "kuidas on võimalik perekondadel astuda ühendusse vangidega". Teateid annab büroo edasi asjaomastele riikidele võimalikult lühikese aja kestel.

Büroo kogub mitmesuguseid andmeid vangide kohta. Nii hangib büroo andmeid vangide vabastamise kohta ausõna peale, paigutamise kohta erapooletu riigi haigemajja,

66) SK art. 77

repatrieerimise kohta jne. Need andmed kantakse lehele. Igal nädalal saadetakse huvitatud riikidele leht, mis sisaldab kõik uuemad teated, mis hõlbustab iga sõjavangi kindlakstegemist.

Peale informatsiooni kohustub teadetebüroo kokku korjama kõik isiklikuks tarvitamiseks määratud asjad, väärtused, kirjavahetuse, palgaraamatud, isikut tõendavad dokumendid jne., mis on jäänud maha vangide poolt, keda repatrieeriti, kes on surnud või põgenenud. Mainitud materjal tuleb saata huvitatud riikidele.

Peale äsjamainitud büroode luuakse teadete hankimiseks ja edasitoimetamiseks Keskagentuur. Keskagentuur luuakse tavali-

selt erapooletul maal ⁶⁷⁾. Kui Punase Risti Rahvusvaheline Komitee peab seda vajalikuks, siis teeb ta huvitatud riikidele ettepaneku säärase agentuuri moodustamiseks.

Sellise agentuuri ülesandeks on kokku koguda kõik võimalikud teated vangide kohta. Teated saadab agentuur edasi kiiremas korras vangide kodumaale või riigile, keda vangid teenisid.

Konventsiooni tutvustamise otstarbel peab see emakeelses tekstis olema välja pandud nahtavale kohale. Kui mõnel vangil pole võimalik tutvuda välja pandud konventsiooni tekstiga, siis saadetakse see nende palvel vangidele kätte.

67) SK art. 79